

ВІКТОРІЯ ВІКТОРІВНА АБЛАМСЬКА,

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
науково-дослідна лабораторія з проблем наукового забезпечення
правоохоронної діяльності та якості підготовки кадрів;*

 <https://orcid.org/0000-0002-2415-7235>,

e-mail: ablamskaviktoria@gmail.com

**ЗАКОНОДАВЧІ НОВЕЛИ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Повномасштабна війна росії проти України докорінно змінила як повсякденне життя українців, так і функціонування державних органів та установ. У результаті чого до низки нормативно-правових актів були внесені відповідні зміни та доповнення. Не стало винятком і кримінальне процесуальне законодавство. Звісно, змін зазнали й норми, що регулюють особливості здійснення порядку проведення досудового розслідування та судового провадження в умовах воєнного стану. Проте системний аналіз і вивчення положень КПК України свідчить, що окремі нововведення є доволі дискусійними та суперечливими. У цьому ракурсі аргументовано необхідність усунення законодавчих колізій з метою ефективної та однозначної практичної правореалізації законодавчих норм, що стосуються здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Ключові слова: *воєнний стан, кримінальне провадження, застосування запобіжних заходів, повноваження прокурора.*

Оригінальна стаття

ВСТУП. Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 в Україні введено воєнний стан із 5 год. 30 хв. 24 лютого 2022 р. строком на 30 діб, який був продовжений і діє до сьогодні.

Сучасні загрози, які постали перед українським народом у зв'язку із жорстокою агресією російської федерації, вбивствами мирного населення і знищенням цивільних об'єктів ворогом, зумовили ухвалення змін і доповнень до КПК України для того, щоб кримінальна юстиція функціонувала належним чином у цих надскладних умовах (Гловюк, Завтур, 2022). Повномасштабні військові дії на території України та пов'язана з ними тимчасова окупація російською федерацією окремих територій поставили під загрозу не лише національну безпеку української держави, але і здатність ефективно захищати та відновлювати права й основні свободи людини в умовах подолання наслідків збройного конфлікту (Ortynska et al., 2022). Здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану, безумовно, має відбуватися з певними особливостями, однак при цьому з неухильним дотриманням конституційних прав і свобод людини та загальних засад кримінального провадження.

Кримінальне процесуальне законодавство України зазнало суттєвих змін в умовах уведення воєнного стану, більшість з яких спрямована на забезпечення функціонування

та роботи правоохоронних органів, адже поряд із повномасштабною війною з'явилися такі негативні явища, як державна зрада, колабораційна діяльність, мародерство тощо. У цьому контексті на сторінках юридичної періодики науковцями висловлюється думка, що логічним і доцільним було б запровадження спрощеного порядку досудового розслідування окремих категорій злочинів проти людства, визначених ст. 7 Римського статуту та передбачених окремими статтями Кримінального кодексу України (Ortynska et al., 2022).

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Зважаючи на обрану тему статті, її *метою* є дослідження положень кримінального процесуального законодавства України, що стосуються особливостей здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. Для досягнення визначеної мети на вирішення були поставлені такі *завдання*: 1) здійснити системний аналіз законодавчих змін і доповнень, унесених у зв'язку з уведенням в Україні правового режиму воєнного стану; 2) виокремити законодавчі колізії та суперечності; 3) сформулювати авторське бачення щодо можливих шляхів їх усунення та вдосконалення положень КПК України.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Для розкриття порушеної у статті проблематики було використано комплекс сучасних методів наукового пізнання, що дозволило надати науково

обґрунтовані пропозиції з удосконалення чинного КПК України. Діалектичний метод забезпечив з'ясування закономірностей процесу внесення змін і доповнень стосовно особливостей здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. За допомогою порівняльно-правового методу, по-перше, здійснено системне зіставлення положень КПК України в частині регулювання особливостей проведення кримінального провадження в умовах воєнного стану, по-друге, виокремлено законодавчі колізії. Пошуково-бібліографічний метод забезпечив пошук за бібліографічними каталогами літературних джерел із питань дослідження, а також дав можливість виокремити наукові точки зору з проблемних питань в аспекті порушеної теми. Формально-логічний метод став у нагоді під час формулювання висновків та пропозицій з удосконалення чинного КПК України в частині унормування кримінальних процесуальних відносин, спрямованих на визначення особливостей здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Військові злочини прямо стосуються міжнародного кримінального права, оскільки вони особливо небезпечні для людства тим, що підривають міжнародну безпеку та правоохоронну систему. Тривалі зусилля міжнародної спільноти дали відчутні результати, виражені в міжнародно-правових нормах, які встановлюють підстави та умови відповідальності за злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (Koponen et al., 2022, p. 672).

Зазначимо, що «в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначений Конституцією України та законами України. Повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені» (ст. 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»)¹.

В умовах воєнного стану значно змінився процес здійснення кримінального провадження, законодавцем було ухвалено низку нормативних актів, якими змінено процедуру при-

тягнення особи до кримінальної відповідальності та введено норми, що мають правообмежувальний характер для громадян (Маєтний, 2022, с. 13). Вихідним фактором впливу на кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів є специфіка нормативного регулювання цього процесу. Разом із нормами, характерними для регулювання правовідносин в умовах нормальної життєдіяльності, до нормативної компоненти правового регулювання включаються надзвичайні закони. Вони встановлюють не тільки специфічні засоби та механізми правового регулювання, але й мають свою специфіку щодо дії у просторі, часі та за колом осіб.

Звернемо увагу, що 14 квітня 2022 р. Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» назву розділу IX-1 було змінено на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану»².

Як бачимо, особливості здійснення кримінального провадження задекларовані в окремому розділі КПК України, що має змогу віднести його до особливих порядків кримінального провадження (інакше кажучи, законодавець відніс розділ IX-1 КПК України до диференційованих форм кримінального процесу). Така законодавча логіка є цілком виправданою, оскільки здійснення досудового розслідування та судового розгляду в умовах воєнного стану вимагає закладення на законодавчому рівні певних особливостей, зумовлених специфікою правового режиму воєнного стану. Означене зумовлено загостренням ситуації, викликаній повномасштабним вторгненням росії на територію України, що, звісно, негативно вплинуло на економічне, соціальне життя країни, а також на роботу правоохоронних органів, окремі з яких навіть вимушені були передислокуватися в інші місця тимчасового розташування.

Зважаючи на введення в Україні правового режиму воєнного стану, Верховною Радою України було ухвалено низку змін і доповнень до чинного законодавства, адже державні органи

¹ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 20.06.2022).

² До цього розділ IX-1 мав назву «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/або інших держав проти України».

повинні й надалі працювати і виконувати покладені на них завдання та функції. Як уже відмічалось, були внесені зміни і до чинного КПК України. Водночас викликає певні зауваження застосування законодавцем у назві розділу IX-1 КПК України термінологічної конструкції «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду ...». Вбачається, що з процесуальної точки зору більш правильно говорити про особливості здійснення досудового розслідування та судового розгляду в умовах воєнного стану. Зокрема, здійснивши системний аналіз розділу IX-1 КПК України, можна побачити, що у ньому йдеться про особливості (специфіку) здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану, зокрема про початок досудового розслідування, здійснення процесуальних дій у визначені законом строки, затримання особи без ухвали слідчого судді, суду, обрання запобіжного заходу тощо.

Окремі дискусійні аспекти термінологічного характеру та побудови статей, їх частин

Питання законодавчої техніки, зокрема запровадження чіткої термінології та побудова статей і їх частин, має вельми важливе значення, оскільки сприяє якісній правореалізації нормативних приписів. Адже, як слушно відмічає В. Лазарева (2022, с. 73), наявність нормативно-правових актів, що підготовлені з урахуванням дотримання вимог юридичної техніки, є однією з важливих вимог упорядкування і стабільності суспільних відносин, що мають на меті запобігання непорозумінням і помилкам при реалізації норм права. Означений аспект також має значення для уникнення істотного порушення прав, свобод і законних інтересів особи, тобто тих порушень, які перешкодили чи могли перешкодити суду ухвалити законне й обґрунтоване рішення. Уведення в країні воєнного стану жодним чином не має бути виправданням ігнорування вимоги кримінального процесуального законодавства, на чому наголошує законодавець. Наочним підтвердженням цього є доповнення ст. 7 КПК України частиною третьою, де закріплено, що «зміст та форма кримінального провадження в умовах воєнного стану повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у частині першій цієї статті, з урахуванням особливостей здійснення кримінального провадження, визначених розділом IX-1 цього Кодексу»¹. На наше

переконавання, наведені приписи є свідченням фундаментальності захисту прав і свобод людини, їх непорушності та неухильного дотримання задля уникнення в подальшому констатування судом істотного порушення прав людини. До істотних порушень вимог кримінального процесуального закону Н. Бобченко (2015, с. 113) відносить невиконання або дію всупереч приписам кримінального процесуального законодавства України, які закріплюють гарантії прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження, установлюють підстави, умови, послідовність і строки проведення процесуальних дій, їх фіксацію, а також недотримання положень кримінального процесуального законодавства України, що визначають підстави, режим прийняття, оформлення, проголошення та звернення до виконання процесуальних рішень, якщо такі діяння перешкодили чи могли перешкодити ухвалити законне, обґрунтоване та справедливе судове рішення.

У ракурсі викладеного підтримаємо твердження Т. Лоскутова (2022, с. 341), який справедливо зауважив, що «дієвість кримінального провадження під час правового режиму воєнного стану залежить від якості процесуальних норм, що регулюють особливості такого провадження». До того ж, як наголошує Г. Тетерятник (2022, с. 3–4), «правова визначеність є елементом верховенства права та є істотно важливою для питання довіри до судової системи, відтак юридичні норми мають бути чіткими і точними та спрямованими на забезпечення того, щоб ситуації та правовідносини залишались передбачуваними».

Законодавець доповнив ст. 176 КПК України новими частинами шостою та сьомою, причому на сьогодні ми маємо дві чинні частини сьомі, які стосуються різних правових аспектів. Зокрема, перша визначає: «За клопотанням прокурора запобіжний захід може бути скасовано слідчим суддею, судом у випадках і в порядку, передбачених цим Кодексом». Інша ж стосується застосування під час дії воєнного стану до військовослужбовців запобіжних заходів, певні міркування й бачення щодо змісту якої ми висловимо нижче.

Ще одним законодавчим нововведенням стало положення п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України, відповідно до якого «у разі, якщо відсутня об'єктивна можливість виконання слідчим суддею повноважень, передбачених статтями

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI

// БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.06.2022).

140, 163, 164, 170, 173, 206, 219, 232, 233, 234, 235, 245–248, 250 та 294, такі повноваження виконує керівник відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором». Об'єктивна неможливість встановлюється в кожному конкретному випадку окремо та залежить безпосередньо від бойових дій, обстановки у відповідній області, регіоні країни (Шабельников, 2022). На думку О. Могильного (2022, с. 178), «законодавець саме з метою оперативного реагування на ситуацію в Україні, яка пов'язана з повномасштабною агресією з боку РФ, вирішив унести зміни до ст. 615 чинного КПК України».

Отже, законодавець уводить дефініцію «відсутня об'єктивна можливість» (п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України), при цьому не розкриваючи її сутності й змісту та не наводячи випадків такої об'єктивної можливості, що дає змогу прокурору на власний розсуд вирішувати це питання. У цьому аспекті слушним є зауваження М. Дьоміна (2022), що жодною нормою закону не надається перелік цих випадків. У такому випадку нівелюється функція судового контролю за дотриманням прав і свобод людини та громадянина. За його цілком виправданим твердженням логічною була б конструкція цієї норми про те, що така неможливість виконання слідчим суддею своїх повноважень має підтверджуватись офіційним оголошенням на вебпорталі суду (яке долучається до матеріалів кримінального провадження) та не визначення Верховним Судом іншого суду, який здійснюватиме судочинство на певній території.

Крім того, І. Гловюк та В. Завтур (2022, с. 1128) звернули увагу на те, що техніко-юридичний стиль викладення норми п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України, який передбачає вказівку на окремі статті КПК України, що встановлюють відповідні повноваження слідчого судді, не є вдалим для забезпечення системності кримінальної процесуальної діяльності. Зокрема, йдеться про те, що повноваження слідчого судді щодо надання дозволу на проведення огляду в житлі чи іншому володінні особи (ч. 2 ст. 237 КПК України) не можуть бути делеговані керівнику органу прокуратури. Такий підхід виглядає не зовсім логічним, створює ризик зловживання стороною обвинувачення своїми процесуальними повноваженнями шляхом підміни відповідних слідчих (розшукових) дій.

М. Новік (2022, с. 192–193) вважає, що «якісна оцінка доповнень ст. 615 КПК України щодо проведення досудового розслідування в

умовах воєнного стану можлива лише після аналізу практики підрозділів, які уповноважені на проведення досудового розслідування, яка станом на цей час відсутня». Водночас зазначимо, що деякі роз'яснення стосовно правореалізації положення п. 2 ч. 1 ст. 615 КПК України надано Верховним Судом у листі «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 3 березня 2022 р. № 2/0/2-2022, зокрема зазначено, що «таким прокурором є як прокурор, який здійснює повноваження прокурора в конкретному кримінальному провадженні, так і його керівники. Відповідні рішення можуть бути прийняті прокурором і в разі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо сукупності вчинених підозрюваним злочинів, хоча б одним із яких є злочин, передбачений у ст. 615 КПК України. В інших випадках, а саме за відсутності підстав для здійснення зазначених повноважень прокурором, він може звертатися до суду за місцем проведення слідчих (розшукових) дій»¹.

У контексті викладеного, на наш погляд, було б більш логічним, якщо б законодавець передбачив положення, відповідно до якого прийняте прокурором рішення підлягало б подальшому затвердженню слідчим суддею при з'явленні першої можливості. У цьому разі не було б нівелювання судового контролю з боку слідчого судді. У процесуальній літературі, наприклад у контексті затримання особи в умовах воєнного стану, на це звернув увагу Т. Лоскутов (2022). Зокрема, вчений наголошує, що «в умовах воєнного стану при невідкладному виконанні прокурором повноважень слідчого судді щодо перевірки законності затримання, подальший судовий контроль за цим заходом процесуального примусу має реалізовуватися автоматично при появі першої можливості для цього». Інакше кажучи, якщо в обстановці проведення бойових дій затримана особа як виняток була доставлена до прокурора, то судовий контроль за законністю такого затримання слідчий суддя повинен здійснити негайно за першої можливості. Обов'язковий подальший максимально «наближений» судовий контроль є конче необхідним для ефективного забезпечення прав і

¹ Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : Лист Верховного Суду від 03.03.2022 № 2/0/2-2022 // Судова влада України : офіц. сайт. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf (дата звернення: 20.06.2022).

свобод людини у кримінальному процесі в умовах воєнного стану (Лоскутов, 2022, с. 419–420). Отже, на законодавчому рівні наведена вимога однозначно має бути, адже, як наголосив голова ККС Верховного Суду С. Кравченко, навіть в умовах воєнного стану, як передбачає Конституція України, суди повинні виконувати важливу функцію щодо здійснення правосуддя¹.

Зміни щодо обрання запобіжного заходу до військовослужбовців, які вчинили військові злочини під час дії воєнного стану

Метою Проекту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо обрання запобіжного заходу до військовослужбовців, які вчинили військові злочини під час дії воєнного стану) (далі – Законопроект) є унеможливлення застосування будь-яких інших запобіжних заходів, крім тримання під вартою, до військовослужбовців, які вчинили військові злочини, передбачені статтями 402–408, 410, 420–425, 427, 431–433 Кримінального кодексу України, під час дії воєнного стану. Обґрунтовується це тим, що військовий злочин, учинений військовослужбовцем під час дії правового режиму воєнного стану, свідчить про максимальний ступінь суспільно небезпечного діяння, тому до такого військовослужбовця може бути застосовано лише такий запобіжний захід, як тримання під вартою².

Для досягнення мети Законопроекту авторами пропонувалося внесення низки змін до КПК України:

– по-перше, доповнити ст. 176 КПК України частиною сьомою такого змісту: *«Під час дії воєнного стану до військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402–408, 410, 420–425, 427, 431–433 Кримінального ко-*

дексу України, застосовується виключно запобіжний захід, визначений п. 5 ч. 1 ст. 176»;

– по-друге, у ч. 1 ст. 183 КПК України після слова «п'ятої» поставити кому та додати «сьомої»;

– по-третє, ч. 1 ст. 197 КПК України доповнити новим абзацом у такій редакції: *«Строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою не може перевищувати тридцяти днів у випадку, передбаченому ч. 7 ст. 176 цього Кодексу».*

Детальний аналіз запропонованих змін до чинного законодавства, а саме змісту Законопроекту, пояснювальної записки до нього та порівняльної таблиці дають можливість висловити певні пропозиції та зауваження до зазначених матеріалів.

Щодо статті 176 КПК України

Наголосимо, що деякі конституційні права і свободи людини та громадянина можуть обмежуватися тимчасово у зв'язку з уведенням в Україні воєнного стану.

Система запобіжних заходів, закріплена у ч. 1 ст. 176 КПК України, передбачає альтернативність їх вибору, що дає змогу застосовувати найбільш ефективні з них, при цьому враховуючи тяжкість вчиненого кримінального правопорушення, особу правопорушника та інші обставини, які в сукупності можуть об'єктивно впливати на хід досудового розслідування та прийняття законного рішення за його результатами.

Вважаємо за необхідне передбачити в разі закінчення дії правового режиму воєнного стану можливість військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402–408, 410, 420–425, 427, 431–433 КК України, або їх захисників звернутися до слідчого судді, суду з клопотанням про обрання більш «м'якого» (альтернативного) запобіжного заходу – особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту або застави. Із цією метою пропонуємо доповнити ст. 176 КПК України частиною восьмою такого змісту: *«8. У разі закінчення дії воєнного стану особи, визначені в частині сьомій цієї статті, або їх захисники мають право звернутися до слідчого судді, суду з клопотанням про зміну запобіжного заходу».*

Щодо статті 197 КПК України

Змінами до ч. 1 ст. 197 КПК України пропонується встановити, що строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою під час дії воєнного стану військовослужбовців,

¹ Здійснення кримінального провадження та воєнний стан: які виклики стоять перед судами України // PRAVO.UA : сайт. 23.05.2022. URL: <https://pravo.ua/zdiisnennia-kryminalnoho-provadhennia-ta-voiennyi-stand-iaki-vyklyky-stoiat-pered-sudamy-ukrainy/> (дата звернення: 20.06.2022).

² Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо обрання запобіжного заходу до військовослужбовців, які вчинили військові злочини під час дії воєнного стану) : від 02.06.2022 № 7431 / ініціатор С. В. Власенко // БД «Законодавство України» / ВР України. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7431&skl=10 (дата звернення: 20.06.2022).

які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402–408, 410, 420–425, 427, 431–433 КК України, має становити не більше 30 днів. Хоча, як зазначено в ч. 1 ст. 197 КПК України, строк дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою для всіх інших категорій осіб, а також для осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109–114-1, 258–258-5, 260, 261, 437–442 КК України, під час дії особливого правового режиму воєнного стану не може перевищувати 60 днів.

Слід зазначити, що у ст. 28 КПК України закріплена засада дотримання розумних строків. Розумними вважаються строки, що «є об'єктивно необхідними для виконання процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень та не можуть перевищувати передбачені КПК України строки виконання окремих процесуальних дій або прийняття окремих процесуальних рішень»¹. З аналізу наведеного постає питання: чим саме вмотивоване скорочення строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою осіб у випадку, передбаченому ч. 8 ст. 176 КПК України, у редакції, запропонованій Законопроектом (військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402–408, 410, 420–425, 427, 431–433 КК України, під час дії воєнного стану)? Чи буде скорочення до 30 днів строку дії ухвали слідчого судді, суду про тримання під вартою або продовження строку тримання під вартою осіб у вка-

заному вище випадку ефективним і достатнім для виконання всіх необхідних процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень під час проведення кримінального провадження?

У разі вмотивування запропонованих змін до ч. 1 ст. 197 КПК України та прийняття остаточного рішення про їх впровадження вважаємо більш раціональним не обтяжувати чинну редакцію ч. 1 ст. 197 КПК України новим абзацом другим, а внести відповідні доповнення до першого абзацу.

ВИСНОВКИ. Отже, системний аналіз і вивчення положень КПК України сідчить, що окремі нововведення є доволі дискусійними та суперечливими. У цьому ракурсі є нагальна необхідність усунути законодавчі колізії, що дадуть змогу впровадити ефективну та однозначну практичну правореалізацію законодавчих положень, що стосуються здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. Ключовими аспектами в забезпеченні реалізації норм кримінального процесуального законодавства України стосовно особливостей здійснення досудового розслідування та судового провадження в умовах воєнного стану має стати унормування означеного питання в єдиному розділі. Така констатація зроблена в результаті системного аналізу КПК України, зокрема виявлено, що законодавцем унесені зміни й доповнення не лише до розділу IX-1 «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану», положення якого спрямовані на врегулювання кримінальної процесуальної діяльності в умовах воєнного стану, а й до інших загальних положень КПК України.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Бобечко Н. Р. Істотне порушення кримінального процесуального закону як підстава для перевірки судових рішень в апеляційному та касаційному порядку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 32, т. 3. С. 108–114.
2. Гловюк І. В., Завтур В. А. Тенденції змін кримінальної юстиції в умовах війни та права людини // *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : monograph*. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. Pp. 1123–1129. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-139>.
3. Гловюк І., Завтур В. Новели здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: зміни до КПК України від 03 березня 2022 та роз'яснення Верховного Суду // Вища школа адвокатури НААУ : сайт. 08.03.2022. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/novely-zdijsnennya-kryminalnogo-provadhennya-v-umovah-voyennogo-stanu-zminy-do-kpk-ukrayiny-vid-03-bereznia-2022-ta-roz-yasnennya-verhovnogo-sudu/> (дата звернення: 20.06.2022).
4. Гловюк І., Тетерятник Г., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації та/або інших держав проти України: науково-практичний

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.06.2022).

коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (станом на 25 березня 2022 року). Львів ; Одеса ; Дніпро, 2022. 48 с.

5. Дьомін М. Нові зміни в законодавстві: злочинцем може стати кожен // ЛІГА.БЛОГИ : сайт. 25.03.2022. URL: <https://blog.liga.net/user/mdyomin/article/43984> (дата звернення: 20.06.2022).

6. Лазарев В. В. Концептуалізація юридичної термінології: необхідність прозорого термінологічного підходу. *Право і безпека*. 2022. № 1 (84). С. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.08>.

7. Лоскутов Т. О. Правове регулювання кримінального процесуального затримання в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2022. Вип. 70. С. 417–423. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.67>.

8. Лоскутов Т. О. Правове регулювання фіксування кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 340–345. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.61>.

9. Маєтний М. І. Правові підстави для обмеження прав і основних свобод людини в умовах воєнного стану. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2022. Вип. 2 (43). С. 13–17. DOI: <https://doi.org/10.32837/ryuv.v0i2.1009>.

10. Могильний О. Особливості кримінального провадження в умовах воєнного стану // Діяльність державних органів в умовах воєнного стану : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. онлайн-семінару (м. Кривий Ріг, 29 квіт. 2022 р.) / Донецьк. держ. ун-т внутр. справ. Кривий Ріг, 2022. С. 178–179.

11. Новік М. Проблеми питання здійснення досудового розслідування в умовах воєнного стану // Діяльність державних органів в умовах воєнного стану : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. онлайн-семінару (м. Кривий Ріг, 29 квіт. 2022 р.) / Донецьк. держ. ун-т внутр. справ. Кривий Ріг, 2022. С. 191–193.

12. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 2. Станом на 03 травня 2022 / І. Гловюк, О. Дроздов, Г. Тетерятник та ін. Дніпро ; Львів ; Одеса ; Харків, 2022. 80 с.

13. Шабельников А. Кримінальне процесуальне законодавство зазнало змін: що важливо врахувати сторонам провадження під час дії воєнного стану // Поради юриста : сайт. 28.03.2022. URL: <https://porady.org.ua/kryminalne-protseualne-zakonodavstvo-zaznalo-zmin-shcho-vazhlyvo-vrakhuvaty-storonam-provadhennya> (дата звернення: 20.06.2022).

14. Kononenko N., Patskan V., Hromova M., Utkina H., Serebro M. International guidelines for managing investigation and collection of evidence of war crimes. *Political Questions*. 2022. № 72 (40). Pp. 670–689. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.39>.

15. Ortynska N., Baranyak V., Tsyliuryk I., Koniushenko Ya., Krasiuk I. Investigation and justice of crimes committed under war conditions in Ukraine. *Cuestiones Políticas*. 2022. No. 73 (40). Pp. 311–329. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.16>.

REFERENCES

1. Bobechko, N. (2015). Fundamental violation of the criminal procedur law as a ground to judgements revision in an appeal and cassation order. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 32(3), 2015, 108-114.
2. Domin, M. (2022, March 25). *New changes in legislation: anyone can become a criminal*. LIGA.BLOHY. <https://blog.liga.net/user/mdyomin/article/43984>.
3. Hloviuk, I. V., & Zavtur, V. A. (2022). *Novels of criminal proceedings in martial law regime: amendments to the CPC of Ukraine of March 3, 2022 and clarifications of the Supreme Court*. Higher School of Advocacy. <https://www.hsa.org.ua/blog/novely-zdiysnennya-kryminalnogo-provadhennya-v-umovah-voyennogo-stanu-zminy-do-kpk-ukrayiny-vid-03-berезnya-2022-ta-roz-yasnennya-verhovnogo-sudu/>.
4. Hloviuk, I. V., & Zavtur, V. A. (2022). Trends of changes in criminal justice in wartime and human rights. In *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects* (pp. 1123-1129). Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-139/>
5. Hloviuk, I., Drozdov, O., Teteriatnyk, H., Fomina, T., Rohalska, V., & Zavtur, V. (2022). *Special regime of pre-trial investigation, trial under martial law: scientific and practical commentary on Section IX-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. Edition 2. As of May 3*. Dnipro; Lviv; Odesa; Kharkiv.
6. Hloviuk, I., Teteriatnyk, H., Rohalska, V., & Zavtur, V. (2022). *Special regime of pre-trial investigation, trial in conditions of war, state of emergency or in the area of anti-terrorist operation or measures to ensure national security and defense, repel and deter armed aggression of the Russian Federation and/or other states against Ukraine: a scientific and practical commentary on Section IX-1 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (as of March 25, 2022)*. Lviv; Odesa; Dnipro.
7. Kononenko, N., Patskan, V., Hromova, M., Utkina, H., & Serebro, M. (2022). International guidelines for managing investigation and collection of evidence of war crimes. *Political Questions*, 72(40), 670-689. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4072.39>.

8. Lazariiev, V. V. (2022). Conceptualization of legal terminology: the need for a transparent terminological approach. *Law and Safety*, 1(84), 73-80. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.08>.
9. Loskutov, T. O. (2022). Legal regulation of criminal procedural detention in conditions of maritime. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, 70, 417-423. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.67>.
10. Loskutov, T. O. (2022). Legal regulation of recording criminal proceedings in martial law. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 1, 340-345. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.61>.
11. Maietnyi, M. I. (2022). Legal grounds for restricting human rights and fundamental freedoms under martial law. *Subcarpathian Law Herald*, 2(43), 13-17. <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2.1009>.
12. Mohylnyi, O. (2022). *Peculiarities of criminal proceedings under martial law* [Conference presentation abstract]. International Scientific and Practical Online Seminar “Activities of state bodies under martial law”, Kryvyi Rih, Ukraine.
13. Novik, M. (2022). *Problematic issues of pre-trial investigation in the conditions of martial law* [Conference presentation abstract]. International Scientific and Practical Online Seminar “Activities of state bodies under martial law”, Kryvyi Rih, Ukraine.
14. Ortynska, N., Baranyak, V., Tsyliuryk, I., Koniushenko, Ya., & Krasiuk, I. (2022). Investigation and justice of crimes committed under war conditions in Ukraine. *Cuestiones Políticas*, 73(40), 311-329. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4073.16>.
15. Shabelnikov, A. (2022, March 28). *Criminal procedural legislation has undergone changes: what is important to consider for the parties to proceedings during martial law*. Advice from a lawyer. <https://porady.org.ua/kryminalne-protseualne-zakonodavstvo-zaznalo-zmin-shcho-vazhlyvo-vrakhuvaty-storonam-provadhennya>.

Надійшла до редакції: 22.06.2022

ВИКТОРИЯ ВИКТОРОВНА АБЛАМСКАЯ,

*Харьковский национальный университет внутренних дел,
научно-исследовательская лаборатория по проблемам научного обеспечения
правоохранительной деятельности и качеству подготовки кадров;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2415-7235>,
e-mail: ablamskaviktoria@gmail.com*

ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ НОВЕЛЛЫ КАСАТЕЛЬНО ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА В УСЛОВИЯХ ВОЕННОГО ПОЛОЖЕНИЯ

Полномасштабная война России против Украины коренным образом изменила как повседневную жизнь украинцев, так и функционирование государственных органов и учреждений, в результате чего в ряд нормативно-правовых актов были внесены соответствующие изменения и дополнения. Не стало исключением и уголовное процессуальное законодательство. Конечно, изменений претерпели и нормы, регулирующие особенности осуществления порядка проведения досудебного расследования и судебного производства в условиях военного положения. Между тем системный анализ и изучение положений УПК Украины показали, что отдельные нововведения достаточно дискуссионные и противоречивые. В этом ракурсе аргументирована необходимость устранения законодательных коллизий с целью эффективной и однозначной практической правореализации законодательных норм, касающихся уголовного производства в условиях военного положения.

Ключевые слова: *военное положение, уголовное производство, применение мер предосторожности, полномочия прокурора.*

VIKTORIA VIKTORIVNA ABLAMSKA,

*Kharkiv National University of Internal Affairs,
Scientific and Research Laboratory for the Support
of Law Enforcement and the Quality of Personnel Training;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2415-7235>,
e-mail: ablamskaviktoria@gmail.com*

LEGISLATIVE AMENDMENTS REGARDING CRIMINAL PROCEEDINGS UNDER MARTIAL LAW

The issue of legal regulation of the specifics of criminal proceedings under martial law has been studied. When posing the problem, it was stated that Russia's full-scale war against Ukraine significantly changed the functioning of state bodies and institutions, as a result of which

appropriate changes and additions were made to a number of normative legal acts. This also affected the specifics of the procedure for conducting pre-trial investigation and court proceedings under martial law. A systematic analysis of the provisions of the CCP of Ukraine shows that certain innovations are quite debatable and controversial. In this perspective, the need to eliminate legislative conflicts in order to implement effective and unambiguous practical implementation of legislative norms is argued. The key aspects in ensuring the practical application of the norms of the criminal procedural legislation of Ukraine regarding the specifics of criminal proceedings under martial law should be the regulation of the specified issue in a single section. This statement has been made as a result of a systematic analysis of the Criminal Procedure Code of Ukraine, in particular, it was found that changes and additions were made not only to Section IX-1 “Special regime of pre-trial investigation, trial under martial law conditions”, but also to other general provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine.

It is noted that in paragraph 2, part 1 of Art. 615 of the Criminal Procedure Code of Ukraine fixes the definition of “absence of an objective possibility”, the interpretation of which is not provided in the law, and no cases of such an objective possibility are given. In this perspective, the vision is expressed that it is more logical for the legislator to provide a provision according to which the decision made by the prosecutor is subject to further approval by the investigating judge at the first opportunity.

During the study of the amendments related to the application of preventive measures to servicemen who are suspected or accused of committing crimes provided for by Articles 402–408, 410, 420–425, 427, 431–433 of the Criminal Code of Ukraine, a proposal has been made to make certain changes aimed at protecting rights and freedoms of such a person. In particular, it is advisable to provide that in the event of the end of martial law, a serviceman or his/her lawyer has the right to apply to the investigating judge, the court with a request to change the preventive measure or choose a more lenient one.

Keywords: *martial law, criminal proceedings, application of preventive measures, powers of the prosecutor.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Абламська В. В. Законодавчі новели щодо здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2022. № 2 (85). С. 140–148. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.2.13>.

Citation (APA): Ablamska, V. V. (2022). Legislative amendments regarding criminal proceedings under martial law. *Law and Safety*, 2(85), 140–148. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.2.13>.